

**YENİ İSTANBUL ULUSLARARASI ÖĞRENCİLER İÇİN TÜRKÇE
KİTAPLARINDAKİ OKUMA METİNLERİNİN OKUNABİLİRLİK DÜZEYLERİ
READABILITY LEVELS OF READING TEXTS IN NEW ISTANBUL TURKISH BOOKS
FOR INTERNATIONAL STUDENTS**

Serpil ÖZDEMİR

Doç. Dr., Bartın Üniversitesi

ORCID: 0000-0002-8063-8690

Ebru DAŞTAN

Lisans Öğrencisi, Bartın Üniversitesi

ORCID: 0000-0001-9464-9019

ÖZET

Yabancı dil öğretiminde ders kitapları dilin işleyişini, söz varlığını ve kültürünü ders ortamına taşıyan en önemli materyallerdir. Ders kitaplarındaki okuma metinleri dilin öğrenilmesi için gerekli girdiyi sağlar. Bu girdi, öğrencilerin üretici dil becerilerinde akıcılığın, sesletimin, doğruluğun alt yapısını oluşturur. Ders kitaplarındaki metinlerin dil becerilerini geliştirmede etkili olabilmesi için düzeye uygun olması gerekmektedir. Metinlerin düzeye uygun olmasını belirleyen çeşitli ölçütler vardır. Metnin konusu, gerçek yaşam durumlarını içermesi, türü, sözcüklerin temel anlamda veya mecaz anlamda kullanılması, dil bilgisi unsurları, okunabilirliği düzeylere göre farklı özellikler göstermektedir. Okunabilirlik, bir metni okumaya devam etmeyi sağlayan unsurlardan biridir. Hatta araştırmalar metinlerin okunabilir olmasının anlama açısından etkili olduğunu göstermektedir. Düzeye göre kolay metinler öğrencinin ilgisini çekmeyebilir, zor metinler de öğrencinin dili öğrenmekten vazgeçmesine yol açabilir. Bu nedenle ders kitaplarının okunabilirlik açısından incelenmesi önemlidir. Bu araştırmada Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe ders kitaplarının okunabilirlik açısından betimlenmesi amaçlanmaktadır. Araştırma doküman incelemesi yöntemiyle yürütülmüştür. Okuma metinlerinin analizinde Ateşman Formülü kullanılmıştır. Yapılan inceleme sonucunda kitapların kendi içinde metinlerin kolaydan zora doğru sıralanmadığı, ancak düzeylere göre metinlerin kolaydan zora doğru yoğunlaştığı belirlenmiştir. Ortalama okunabilirlik puanları A1’de çok kolay, A2’de ve B1’de kolay, B2’de ve C1’de orta

düzyededir. Öğretimin ilkelerinden biri de basitten karmaşığa doğru gitmektir. Bu doğrultuda metinler hazırlanırken okunabilirlik durumunu dikkate almak önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, ders kitabı, okunabilirlik, Yeni İstanbul ders kitapları

ABSTRACT

In foreign language teaching, textbooks are the most important materials that bring the functioning of the language, vocabulary and culture to the classroom environment. Reading texts in textbooks provide the necessary input for language learning. This input forms the basis of fluency, pronunciation and accuracy in students' productive language skills. The texts in the textbooks should be suitable for the level in order to develop language skills. There are various criteria that determine whether the texts are suitable for the level. The subject of the text, including real-life situations, type, use of words in the basic or metaphorical sense, grammar elements, readability show different characteristics according to the levels. Readability is one of the elements that allows to continue reading a text. In fact, studies show that the readability of the texts is effective in terms of comprehension. Easy texts may not attract attention, and difficult texts may lead to giving up learning the language. For this reason, it is important to examine the textbooks in terms of readability. In this research, it is aimed to describe the new Istanbul Turkish for International Students textbooks in terms of readability. The research was carried out by document analysis method. Ateşman Formula was used in the analysis of reading texts. As a result of the examination, it was determined that the texts in the books were not ordered from easy to difficult, but the texts were concentrated from easy to difficult according to the levels. Average readability scores are very easy in A1, easy in A2 and B1, moderate in B2 and C1. One of the principles of teaching is to go from the simple to the complex. In this direction, it is recommended to consider the readability status while preparing the texts.

Keywords: Teaching Turkish as a foreign language, textbook, readability, New Istanbul textbooks

GİRİŞ

Yabancı dil öğrenirken ilk başvurduğumuz kaynaklar kitaplardır. Kitaplardaki metinler aracılığıyla dili öğrenir, etkinliklerle de öğrendiklerimizi pekiştiririz. Bu öğrenme sürecinde kitaplardaki metinler dili ve dilin ait olduğu kültürü öğrenmeye büyük katkı sağlamaktadır.

Ders kitapları gerek öğretmen gerekse öğrenciler için belirli amaç ve öğretim programı doğrultusunda hazırlanan temel başvuru kaynaklarıdır. Yabancı dil öğretiminde ders kitapları, iletişim ve vurguyu sağlamak amacıyla hem hedef kültürü hem de ortak ya da dünya kültürünü içerir (Tüm ve Ceyhan-Bingöl, 2017). Şimşek (2019)'e göre ders kitaplarının gerek kolay ulaşılabilir olması, gerek kullanışlı olması, gerekse mekân fark etmeksizin her ortamda kullanılabilir olması, öğretim faaliyetlerinde aktif olarak kullanılmasını sağlar. Ders kitaplarının öğrenciler ile buluşturulması onların okuma becerinin gelişmesine olanak sağlar.

Güneş (2017:1)'e göre okuma, bir yazıyı sesli okuma, anlama, içindeki bilgileri alma öğrenme gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Türk Dil Kurumu Güncel Sözlükte okuma;

- ✓ Bir yazıyı meydana getiren harf ve işaretlere bakıp bunları çözümlmek veya seslendirme,
- ✓ Sesli olarak söyleme,
- ✓ Bir şeyin anlamını çözmek,
- ✓ Bazı belirtilerle bir anlamı, gizli bir duyguyu anlama, kavrama, olarak açıklanmaktadır.
- ✓ Tanımlarda görüldüğü gibi okuma; seslendirme yönüyle konuşmanın akıcı olmasını, telaffuz becerisinin gelişimini desteklemektedir. Dilin sözcüklerini tanıma ve anlamlarını bağlam içinde görme fırsatı sunarak o dile ilişkin sözcük hazinesinin, kavram dünyasının gelişmesini sağlamaktadır.

Ders kitaplarına seçilecek metinlerin öğrencinin düzeyine uygun olması gerekmektedir. Düzeyin üstünde olan metinler, öğrenilen dilin zor olduğu algısı yaratıp dil öğretiminden bireyleri uzaklaştırabilir. Düzeyin altında olan metinler ise hep aynı şeylerin öğrenildiği, dile ilişkin öğrenilecek yeni bir şeyin olmadığı algısını yaratabilir. Metinlerin düzeye uygun olmasını belirleyen çeşitli ölçütler vardır. Metnin konusu, gerçek yaşam durumlarını içermesi, türü, sözcüklerin temel anlamda veya mecaz anlamda kullanılması, dil bilgisi unsurları, kelime ve cümle uzunlukları düzeylere göre farklı özellikler göstermektedir. Metnin düzeye uygun olup olmadığını belirlemenin bir yolu okunabilirlik düzeyinin belirlenmesidir. Okunabilirlik, okuyucunun metni ne kadar kolay ya da güç anlaşılır bulduğunun göstergesidir ve metni okumaya devam etmesini sağlayan bir unsurdur (Ateşman, 1997).

Okunabilirlik metnin anlaşılabilirliğini garantilemez. Anlaşılabilirlikte metnin içeriği, kişinin önbilgisi önemlidir (Ateşman, 1997: 71). Okuyucunun hazır bulunuşluğu, yaşı, okuma motivasyonu, fiziksel engelinin olup olmaması; metnin türü, akıcılığı, anlaşılabilirliği, sözcük sayısı, imla ve noktalama kurallarına uygun yazılıp yazılmadığı, cümlelerinin uzunluğu ve okunduğu ortam anlamayı etkilemektedir (Çoban, 2014). Okunabilirlik ile anlaşılabilirlik aynı şey olmasa da anlamayı etkileyen unsurlar arasında bulunan sözcük sayısı ve cümle uzunluğu

okunabilirliđi de belirlemede kullanılan deđiřkenlerdir. Okunabilirlik puanı dūřuk bir metin, okuduđunu anlama önünde bir engel olabilir.

Nitekim okunabilirlik düzeyi ile anlama başarısı arasında ilişki olduğunu gösteren araştırmalar vardır. Bayraktar ve Durukan (2020), zor metinlerde yüzey yapı değişiklikleri yaparak metinleri kolay ve orta düzeyde düzenlemişlerdir. Bu metinleri okuyan öğrencilerin kolay ve orta metinleri, zor olanlardan daha fazla anladığı görülmüştür. Jongsma (1971), cümleler uzadıkça metnin anlaşılmasının zorlaştığını; Solmaz (2009), sözcük tümce uzunluğu ile okuduğunu anlama başarısı arasında dūřuk düzeyde negatif ilişkiler bulunduğunu belirlemiştir. Okunabilirlik okuma hızını da etkileyen bir unsurdur. Durukan (2014), okuma süresinin kolay metinlerde daha az, zor metinlerde daha fazla olduğunu belirlemiştir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarının okunabilirliği farklı araştırmalarda ele alınmıştır. Yeni Hitit-3 ve İstanbul C1+ seviyelerindeki kitapların okunabilirliğini karşılaştıran araştırmanın sonucunda ders kitaplarında öğrenci düzeylerine uygun metinlerin yanında seviyelerinin üstünde metinler de olduğu, Yeni Hitit 3 kitabında yer alan metinlerin kolaydan zora doğru bir sıralamaya göre dizilmediği belirlenmiştir (Biçer ve Alan, 2017). İstanbul yabancılar için Türkçe öğretim seti ve Yedi İklim öğretim setinin karşılaştırıldığı bir çalışmada İstanbul Yabancılar için Türkçe kitaplarının A1 ve A2 seviyesinde kolay, diğer seviyelerde ortalama düzeyde olduğu görülmüştür. Yedi İklim Türkçe kitaplarının A1 ve A2 düzeyinde kolay; B1 ve B2 düzeyinde orta güçlükte; C1 ve C2 düzeyinde ise zor düzeyde olduğu tespit edilmiştir (Mutlu, 2020). Bir başka araştırmada Yeni Hitit seti bütün seviyelerde incelenmiş ve kitapların kendi içinde metinlerin kolaydan zora doğru sıralanmadığı ama düzey arttıkça metinlerin güçlük düzeyinin de arttığı belirlenmiştir (Yılmaz ve Temiz, 2014). Yedi İklim, Yeni Hitit, Gazi ders kitaplarının bütün düzeylerde incelendiği bir araştırmada düzeylerin artmasıyla birlikte okunabilirliği zor olan metinlerin de arttığı görülmüştür. Bu çalışma sonucunda temel düzeyde Gazi kitabının okunabilirlik düzeyi açısından en kolay kitap olduğu, Yeni Hitit setinin zor metinleri daha çok içerdığı, orta ve ileri düzeylerde Yedi İklim ders kitabının Gazi TÖMER ve Yeni Hitit ders kitaplarından daha kolay olduğu belirlenmiştir (şimşek, 2019). Yedi İklim ve Gazi TÖMER kitaplarının B1 düzeyinde dinleme metinleri açısından karşılaştırıldığı bir araştırmada metinlerin okunabilirlik puanlarının kolaydan zora doğru düzenli bir dağılım göstermediği belirlenmiştir (Özdemir ve Keleş, 2021).

Yeni İstanbul kitapları 2020’de yenilenmiştir, yeni kitapları okunabilirlik açısından inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle bu çalışmada Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinin okunabilirlik durumunu

betimlemek amaçlanmıştır. Araştırmanın problem cümlesi “Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki okuma metinlerinin okunabilirlik durumu nasıldır?” şeklinde belirlenmiştir. Konu şu alt problemlerle ele alınmıştır:

- Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki okuma metinlerinin okunabilirlik düzeyi nasıldır?
- Kitaplardaki okuma metinleri okunabilirlik durumuna göre kolaydan zora giden bir düzen içerisinde midir?

Yöntem

Araştırmada, nitel araştırma modellerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. “Doküman incelemesi yöntemi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar.” (Yıldırım ve Şimşek, 2018, 189). Bu araştırmada yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarının okunabilirlik durumunun betimlenmesi amaçlandığı için betimsel analiz yöntemiyle veriler analiz edilmiştir.

İnceleme Nesnesi

Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler için Türkçe Ders Kitabı 2020 yılında yenilenmiş, içeriğinde bazı değişiklikler yapılarak z-kitap haline getirilmiştir. İstanbul kitaplarının önceki sürümü birçok araştırmaya konu olmuştur. Ancak yenilenmiş kitapların çeşitli açılardan nasıl olduğu bilimsel araştırmalarla ortaya konacaktır. Bu araştırmada yeni içeriğin okunabilirlik durumunun betimlenmesi amacıyla Yeni İstanbul seti seçilmiştir. Sette, A1, A2, B1, B2 ve C1 düzeyi kitapları mevcuttur. Bu kitapların tamamı incelenmiştir. İnceleme, kitaplardaki okuma metinleri ile sınırlandırılmıştır. Okuma metinleri içinde yer alan 100 kelimedenden az sözcükten oluşan metinler ve diyaloglar inceleme dışında bırakılmıştır. Bundan başka kısa mesaj bölümlerinden, kısa haberlerden, bağımsız alt başlıklardan oluşan ve metinsel bütünlük göstermeyen okuma bölümleri de değerlendirmeye katılmamıştır. Örneğin A2 düzeyinde Doğa Olayları adlı metinde güneş tutulması, gökkuşuğu, yıldırım, kar vb. doğa olayları birbirinden bağımsız başlıklar altında bir iki cümle ile tanıtılmıştır. Aynı konu etrafında yinelenmeyen, ortak öznesi olmayan bu tür okuma bölümleri değerlendirme dışı bırakılmıştır. A1 düzeyinde 4, A2 düzeyinde 9, B1 düzeyinde 14, B2 düzeyinde 18 ve C1 düzeyinde 18 metin incelenmiştir.

Veri toplama süreci

Metinler incelenirken ilk 100 sözcük dikkate alınmıştır. Okuma metinleri Ateşman (1997) formülü kullanılarak incelenmiştir. Formülü uygulayabilmek için sözcük, hece ve cümle sayılarına ihtiyaç vardır. Cümleleri sayarken nokta, soru işareti, üç nokta ve iki nokta gibi cümle sonunda kullanılan noktalama işaretleri dikkate alınmıştır. İç cümle şeklinde aktarmalar, ana cümlenin bir ögesi durumunda olduğu için ayrı bir cümle olarak sayılmamıştır. Sözcüklerin sayımında boşlukla ayrılan birimler dikkate alınmıştır. Metinde rakamlar varsa okunuşundaki kelime sayısı dikkate alınmıştır. Örneğin 1453 (bin dört yüz elli üç) beş kelime sayılmıştır. Metinlerin başlıkları sözcük sayısına katılmamıştır. Sözcük sayımında 100 kelime sonunda cümle bitmemişse cümlenin bittiği yere kadar sözcükler sayılmıştır. Ancak işlem yaparken ortalama sözcük ve ortalama cümle uzunlukları 100'e oranlanmıştır.

Veri Analizi

Bu çalışmada Ateşman'ın okunabilirlik formülü kullanılmıştır. Formülün kullanılabilmesi için ortalama sözcük uzunluğu ve ortalama cümle uzunluğu belirlenmiştir. Ortalama sözcük uzunluğunun (OSU) belirlenmesi için ilk 100 sözcüklük bölümdeki heceler sayılıp sözcük sayısına bölünmüştür. Ortalama tümce uzunluğunu (OTU) belirlemek için tümce sayısı belirlenmiş ve sözcük sayısı tümce sayısına bölünmüştür. Elde edilen puanlar formüldeki yerine konarak işlem yapılmıştır. İşlem sonucunda okunabilirlik puanı (OP) elde edilmiştir.

Ateşman Formülü şu şekildedir (Ateşman,1997: 74): $[198,825 - (40,175 \times OSU) - (2,610 \times OTU)] = OP$

OSU: Ortalama Sözcük Uzunluğu

OTU: Ortalama Tümce Uzunluğu

OP: Okunabilirlik puanı.

Elde edilen okunabilirlik puanı 100 yaklaştıkça metin kolay, 1'e yaklaştıkça metin çok zor şeklinde yorumlanmaktadır. Hangi puan aralığının hangi düzeye karşılık geldiği Tablo X'te görülmektedir.

Tablo 1. Ateşman Formülüne göre okunabilirlik puanlarının gösterdiği düzeyler

Okunabilirlik Düzeyi	Okunabilirlik puanı (OP)
Çok Kolay	90-100
Kolay	70-89
Orta Güçlükte	50-69
Zor	30-49
Çok Zor	1-29

Bulgular

Bu bölümde araştırmanın bulguları alt problemler doğrultusunda sunulmuştur.

Araştırmanın birinci alt problemi yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki okuma metinlerinin okunabilirlik düzeylerini belirlemeye yöneliktir. A1, A2, B1, B2 ve C1 düzeyi ders kitaplarının okunabilirliklerine ilişkin bulgular Tablo 2, 3, 4, 5 ve 6’da görülmektedir.

Tablo 2. A1 düzeyi ders kitabındaki metinlerin okunabilirlik durumu

Ünite	Metnin Adı	Sözcük	Hecce	Tümce	OSU	OTU	OP	Düzeyi
1	Metne rastlanmadı							
2	Okul	97<100						
3	Metne rastlanmadı	-						
4	Benim Sınıfım	104	254	21	2,34	4,75	92,42	Çok kolay
4	Sevgili Ailem	106	286	22	2,53	4,53	85,36	Kolay
5	Metne rastlanmadı							
6	Akrabalarım	102	227	22	2,17	4,53	99,82	Çok kolay
6	Benim Mahallem	101	253	19	2,47	5,25	85,89	Kolay

Birinci ve üçüncü ünitelerin okuma bölümlerinde diyaloglar yer aldığı için çalışmaya dâhil edilmemiştir ve ikinci ünite “Okul” adlı metinde sözcük sayısı 97 olduğu için çalışmaya dâhil edilmemiştir. A1 düzeyinde 4 metin incelenmiştir. Ortalama sözcük uzunluğu (OSU) 2,17 ile 2,53, ortalama tümce uzunluğu (OTU) 4,53 ile 5,25 arasındadır. Metinlerin okunabilirlik düzeyleri çok kolay ve kolay düzeyindedir. A1 düzeyindeki tüm metinlerin

ortalamasına dayalı olarak hesaplanan OSU 2,37, OTU 4,76 ve OP 90,87 bulunmuştur. Bu sonuca göre A1 düzeyindeki okuma metinleri çok kolay düzeyindedir.

Tablo 3 A2 düzeyi ders kitabındaki metinlerin okunabilirlik durumu

Ünit	Metnin Adı	Sözcü	Hece	Tümce	OSU	OT	OP	Düzevi
1	Mantı	101	249	15	2,43	6,66	83,82	Kolay
2	Küçük	100	238	17	2,38	5,88	85,38	Kolay
2	Havaatlar Sağlıklı Bir	107	252	10	2,19	10	84,74	Kolay
3	Hayat İçin On Gelecek	107	286	12	2,49	8,32	77,07	Kolay
4	Dlanlarım Keloğlan ve	100	220	13	2,20	7,69	90,37	Çok Kolay
4	Sihirli Tac Eşegin Sözü	101	235	10	2,29	10	80,72	Kolay
5	Doğa Olayları	Metinsel bütünlük olmadığı için çalışmaya dâhil edilmemiştir.						
5	Alışkanlıkları	108	271	16	2,31	6,25	89,7	Kolay
5	mız ve Çalığıuşu	100	275	16	2,75	6,25	72,0	Kolay
6	İstanbul'da	106	336	12	2,98	8,33	57,3	Orta
	Neler						6	

A2 düzeyinde 9 okuma metni incelenmiştir. OSU 2,19 ile 2,98 arasında, OTU 5,88 ile 10 arasında değişmektedir. Okunabilirlik düzeyleri bakımından 9 metinden 1'i çok kolay, 7'si kolay, 1'i orta düzeydedir. A2 düzeyindeki tüm metinlerin ortalamasına dayalı olarak hesaplanan OSU 2,44, OTU 7,70 ve OP 80,13 bulunmuştur. Buna göre A2 düzeyindeki okuma metinleri kolay düzeydedir.

Tablo 4. B1 düzeyi ders kitabındaki metinlerin okunabilirlik durumu

Ünite	Metnin Adı	Sözcük	Hece	Tümce	OSU	OTU	OP	Düzevi
1	İkinci Vatanım Türkiye	109	254	15	2,13	6,66	87,84	Kolay
2	Yoğurdun Steve Jobs'u	107	297	10	2,58	10	69,07	Orta
2	Meslek Seçimi	102	286	9	2,74	11,10	59,18	Orta
3	Sağlıklı Yaşam Tavsiyeleri	105	266	13	2,40	7,68	82,36	Kolay
3	Bulaşıcı Hastalıklar	110	294	10	2,42	10	75,50	Kolay

ve Korunma Yöntemleri								
3	Obsesif Kompulsif Bozukluk Nedir?	110	310	12	2,55	8,32	74,66	Kolay
4	Okumanın Yaşı Yoktur (İşıl Çağlamaz)	109	261	15	2,19	6,66	93,46	Çok kolay
4	Okumanın Yaşı Yoktur (Mustafa Vatansever)	101	277	10	2,71	10	63,85	Orta
4	Okumanın Yaşı Yoktur (Gürol Gülpınar)	112	305	16	2,42	6,25	85,29	Kolay
4	Herkes Aynı Şekilde mi Öğrenir?	101	251	12	2,45	8,32	78,68	Kolay
4	Dünyadan Eğitim Haberleri	Ortak özne yok. Her parça 100 kelimedenden az. Parçalar arasında metinsel bütünlük yok.						
5	Pişmanlıklarınızdan Kurtulun	100	271	14	2,71	7,14	71,32	Kolay
6	Farklı Kültürlerde Beden Dili	105	259	8	2,34	12,5	72,19	Kolay
6	Göçebe Yaşam: Yörükler	100	272	10	2,72	10	63,45	Orta
6	Bir Dünya Festival (Venedik Maske Festivali)	104	282	9	2,60	11,10	65,41	Orta

B1 düzeyinde 14 metin incelenmiştir. Metinlerin OSU 2,13 ile 2,74 arasında, OTU 6,25 ile 11,10 arasında, OP 59,18 ile 93,46 arasında değişmektedir. 14 metinden 1'i çok kolay, 8'i kolay ve 5'i orta düzeyde okunabilirlik puanlarına sahiptir. B1 düzeyindeki tüm metinlerin ortalamasına dayalı olarak OSU 2,49, OTU 8,98 ve OP 74,45 bulunmuştur. Buna göre B1 düzeyindeki okuma metinleri kolay düzeydedir.

Tablo 5. B2 düzeyi ders kitabındaki metinlerin okunabilirlik durumu

Ünite	Metnin Adı	Sözcük	Hecce	Tümce	OSU	OTU	OP	Düzyi
1	Turizmde Çekyat Yöntemi	101	259	12	2,53	8,32	75,47	Kolay
1	Bavul Hazırlama Sanatı	100	280	13	2,80	7,69	66,37	Orta
1	Meryem Ana Evi	106	259	10	2,30	10	80,32	Kolay
2	Bilgisayarın Kısa Tarihi	101	287	11	2,81	9,08	62,23	Orta
2	Türkiye’de İnternet Erişimi ve kullanımı	105	292	8	2,64	12,49	60,17	Orta
2	Havalı Ulaşım Araçları	103	274	11	2,58	9,08	71,48	Kolay
3	Geçmişten Günümüze Moda	103	275	8	2,58	12,49	62,58	Orta
3	Nasıl Besleniyoruz?	106	315	8	2,80	12,5	53,70	Orta
3	Değişen Müzik	109	306	10	2,56	10	69,88	Orta
4	Pardon Bir Yanlışlık Oldu! 2. Paragraf	103	262	11	2,46	9,08	76,29	Kolay
4	Pardon Bir Yanlışlık Oldu! 3. Paragraf	107	270	8	2,35	12,49	71,82	Kolay
4	Pardon Bir Yanlışlık Oldu! 4. Paragraf	103	284	9	2,66	11,10	62,99	Orta
4	Hayatta Olmama Rağmen Resmen Ölüyüm	107	280	7	2,48	14,28	61,92	Orta
5	Peribacaları	115	339	10	2,55	10	70,28	Kolay
5	Tac Mahal	101	242	7	2,36	14,27	66,77	Orta
5	İlginç İcatlar	100 kelimedenden az birkaç cümlelik bölümlerden oluştuğu için çalışmaya dâhil edilmedi.						
6	DNA Testinin Sınırları Nelerdir?	101	303	7	2,97	14,27	42,26	Zor

6	Uzayda Hayat Nasıl?	101	287	7	2,81	14,27	48,69	Zor
6	Geçmişten Günümüze Para	107	276	11	2,40	9,08	78,71	Kolay

B2 düzeyinde 18 metin incelenmiştir. OSU 2,35 ile 2,97, OTU 7,69 ile 14,28 ve OP 42,26 ile 80,32 arasında değişmektedir. Metinlerden 7'si kolay, 9'u orta ve 2'si zor düzeyde okunabilirlik puanlarına sahiptir. Tüm metinlerin ortalamasına dayalı olarak OSU 2,59, OTU B2 11,13, OP 65,66 bulunmuştur. Buna göre B2 düzeyindeki metinler orta güçlüktedir.

Tablo 6. C1 düzeyi ders kitabındaki metinlerin okunabilirlik durumu

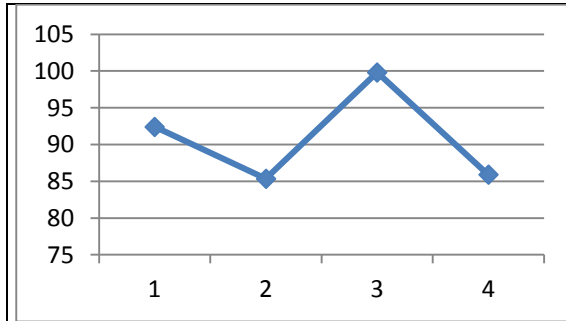
Ünite	Metnin Adı	Sözcük	Hece	Tümce	OSU	OTU	OP	Düzeyi
1	On İkiye Bir Var	111	276	17	2,23	5,87	93,92	Çok kolay
1	Vakit Nakittir	104	297	8	2,74	12,5	56,12	Orta
1	Ünlü Bilim Adamlarının Çocuklukları (A.Einstein)	113	299	7	2,33	14,28	67,95	Orta
1	Ünlü Bilim Adamlarının Çocuklukları (T.Edison)	102	281	6	2,72	16,66	46,07	Zor
1	Ünlü Bilim Adamlarının Çocuklukları (A.G. Bell)	87<100	100 kelimedenden az olduğu için çalışmaya dâhil edilmedi.					
1	Ünlü Bilim Adamlarının Çocuklukları (I.Newton)	67<100	100 kelimedenden az olduğu için çalışmaya dâhil edilmedi.					
2	Aşkın Kimyası	114	299	11	2,29	9,08	83,13	Kolay
2	Aşk Mektupları	106	271	13	2,40	7,68	82,36	Kolay
3	Arzuhalden	101	299	8	2,93	12,49	48,52	Zor

	Dilekçeye							
3	İş Başvurusunun En Önemli Adımı: Mülakat	102	324	8	3,10	12,5	41,66	Zor
3	Tarihten Günümüze Mahkemeler	110	294	9	2,42	11,10	72,63	Kolay
4	Öğrenciler İçin Tasarruf Yöntemleri	115	364	9	2,74	11,10	59,78	Orta
4	Para Parayı Çeker	112	315	8	2,50	12,5	65,76	Orta
4	Kolay Kazanıp Kolay Kaybedenler	119	317	8	2,23	12,49	76,64	Kolay
5	Büyülü Bir Dünya: Sinema	110	236	5	2,36	20	51,81	Orta
5	Dünden Bugüne Türk Sineması	100	236	5	2,36	20	51,81	Orta
5	Türkiye'nin İzleyici Profili	108	301	8	2,57	12,5	62,95	Orta
6	Ne Kadar Görürseniz O kadar Seversiniz	101	284	6	2,78	16,66	43,66	Zor
6	Bitkilerden İlaçlara	101	283	7	2,77	14,27	50,30	Orta

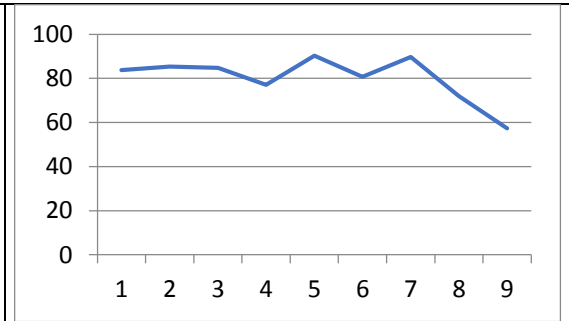
6	İnsan	101	229	6	2,23	16,66	65,75	Orta
	Beyninin							
	Yapısı							
	Üzerine							

C1 düzeyinde 18 metin incelenmiştir. Metinlerin OSU 2,23 ile 2,93, OTU 5,87 ile 20, OP 41,66 ile 82,36 arasındadır. 18 metinden 1'i çok kolay, 4'ü kolay, 4'ü zor, 9'u orta düzeydedir. Seviye arttıkça okunabilirlik düzeyi olarak orta güçlükte ve zor düzeylerinde metinlerin arttığı görülmektedir. C1 düzeyindeki tüm metinlerin ortalamasına dayalı olarak OSU 2,54, C1 OTU 12,74 ve OP 63,15'tir. C1 düzeyindeki metinlerin ortalama güçlük düzeyi orta düzeydedir. Buna göre C1 düzeyindeki metinler orta güçlüktedir.

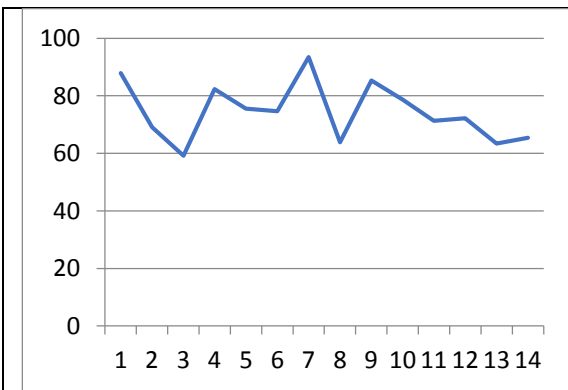
Araştırmanı ikinci alt problemi okuma metinlerinin okunabilirlik durumuna göre kolaydan zora giden bir düzen içerisinde olup olmadığını belirlemeye yöneliktir. Bu belirleme için önce her sınıfın okuma metinlerinin kendi içinde kolaydan zora gidip gitmediğine bakılmıştır, sonra bütün düzeyler birlikte ele alınmıştır. Durumun somut bir şekilde görülebilmesi çizgi grafiklerle konu ele alınmıştır. Okunabilirlik puanı 100'e yaklaştıkça metin çok kolay, 1'e yaklaştıkça çok zor olacağı için metinlerin kolaydan zora doğru gitmesi durumunda grafikteki çizginin yukarıdan aşağıya doğru düzenli bir iniş göstermesi gerekmektedir.

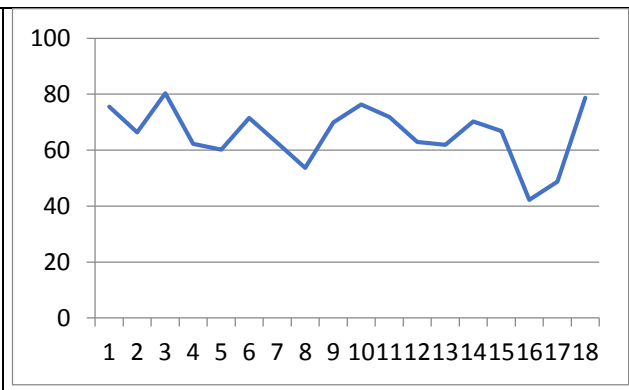
Şekil 1. A1 Düzeyi okunabilirlik grafiği

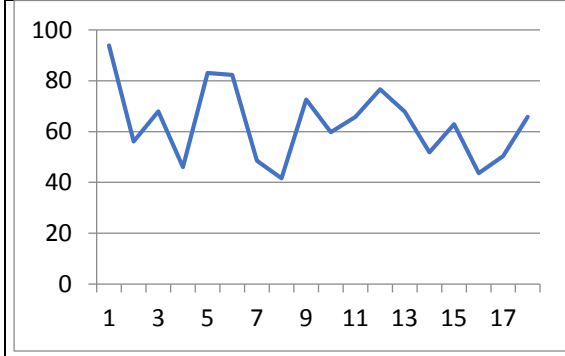
Şekil 2. A2 Düzeyi okunabilirlik grafiği

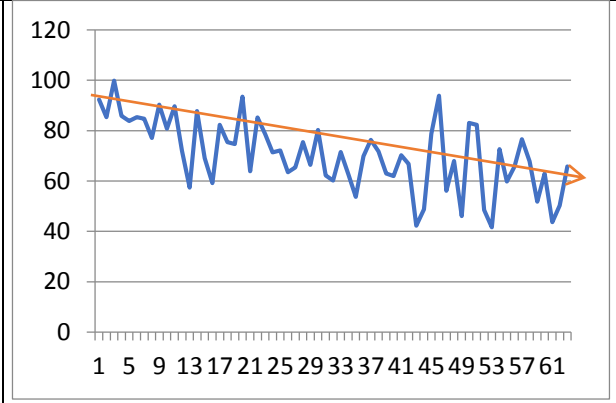
Şekil 3. B1 Düzeyi okunabilirlik grafiği

Şekil 4. B2 Düzeyi okunabilirlik grafiği

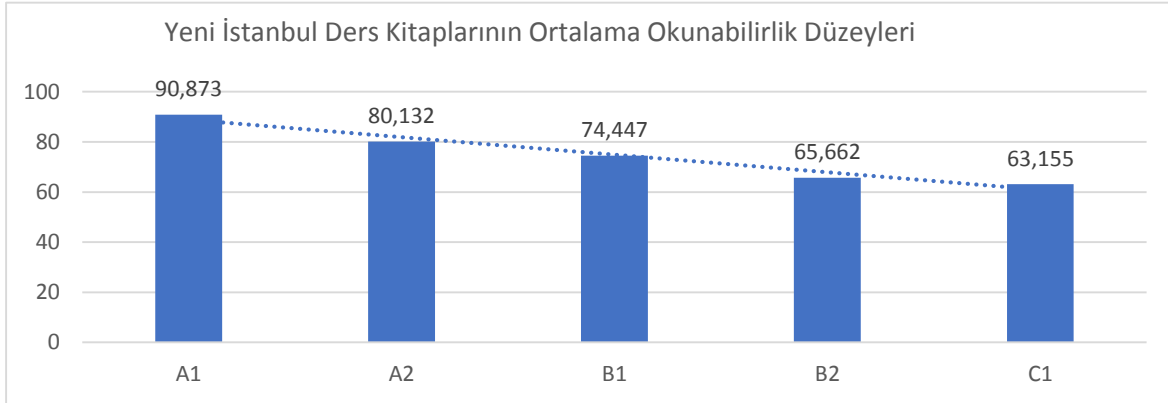

Şekil 5. C1 Düzeyi okunabilirlik grafiği

Şekil 6. Tüm Düzeylerin okunabilirlik grafiği

Yukarıdaki şekillerde görüldüğü gibi hiçbir düzeyde ders kitaplarındaki metinler kitap içinde kolaydan zora doğru düzenli bir şekilde sıralanmamaktadır. Ancak bütün düzeylerin birlikte ele alındığı Şekil 6'da, düzeyler ilerledikçe metinlerin okunabilirliğinin kolaydan zora doğru gittiği görülmektedir. Kitapların ortalama okunabilirlik puanlarının düzeylere göre kolaydan zora doğru gittiği Şekil 7'de görülmektedir.

Şekil 7. Yeni İstanbul ders kitaplarının ortalama okunabilirlik düzeyleri

Kitaplardaki metinlerin her düzeyde, kendi içinde ortalama güçlük düzeyi hesaplandığında A1 çok kolay, A2 kolay, B1 kolay, B2 orta, C1 orta düzeydedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe ders kitaplarının okunabilirlik durumunu betimlemeyi amaçlayan araştırma sonucunda düzeylere sözcük uzunluğu, cümle uzunluğu ve okunabilirlik puanları belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe setinin puanları şöyledir:

A1 düzeyi metinlerinin ortalama sözcük uzunluğu (OSU) 2,17 ile 2,53, ortalama tümce uzunluğu (OTU) 4,53 il3 5,25 arasındadır. Metinlerin okunabilirlik düzeyleri çok kolay ve kolay düzeylerindedir.

A2 düzeyinde OSU 2,19 ile 2,98 arasında, OTU 5,88 ile 10 arasında değişmektedir. Okunabilirlik düzeyleri bakımından metinlerin 1'i çok kolay, 7'si kolay, 1'i orta düzeydedir.

B1 düzeyindeki metinlerin OSU 2,13 ile 2,74 arasında, OTU 6,25 ile 11,10 arasında, OP 59,18 ile 93,46 arasında değişmektedir. Metinlerden 1'i çok kolay, 8'i kolay ve 5'i orta düzeydedir.

B2 düzeyindeki metinlerin OSU 2,35 ile 2,97, OTU 7,69 ile 14,28 ve OP 42,26 ile 80,32 arasında değişmektedir. Metinlerden 7'si kolay, 9'u orta ve 2'si zor düzeyde okunabilirlik puanlarına sahiptir.

C1 düzeyindeki metinlerin OSU 2,23 ile 2,93, OTU 5,87 ile 20, OP 41,66 ile 82,36 arasındadır. 18 metinden 1'i çok kolay, 4'ü kolay, 4'ü zor, 9'u orta düzeydedir.

Türkçenin ortalama sözcük uzunluğu 2,6 hecedir (Ateşman, 1997). A1 düzeyindeki metinlerin ortalama sözcük uzunluğu 2,6 heceden azken, A2 düzeyinde 2 metinde, B1 düzeyinde 4 metinde, B2 düzeyinde 7 metinde, C1 düzeyinde 6 metinde Türkçenin ortalama sözcük uzunluğundan daha uzun metinler yer almaktadır. Bu durum, düzey arttıkça sözcük uzunluğunun da arttığını göstermektedir.

Türkçenin ortalama tümce uzunluğu 9-10 sözcüktür (Ateşman, 1997). A1 düzeyinde en fazla cümle uzunluğu 5,25 olarak belirlenmiştir, yani cümleler Türkçenin ortalama cümle uzunluğunun altındadır. Henüz dille tanışan öğrencilerin dili ortalama düzeyde kullanmasını beklemek de zaten mümkün değildir. A2 düzeyinde de Türkçenin ortalama cümle uzunluğunu aşan metin yoktur. B1 düzeyinde 3 metin, B2 düzeyinde 9 metin, C1 düzeyinde 15 metinde Türkçenin ortalama tümce uzunluğundan daha uzun cümleler görülmektedir. Bu sonuçlar, temel düzeyde ileri düzeye doğru cümle uzunluğunun arttığını göstermektedir. Daha çok sözcükten ve dil bilgisi unsurundan yararlanabilecek düzeye gelen öğrencilerin daha uzun cümleleri de anlaması beklenen bir durumdur.

Okunabilirlik puanları açısından sonuçlar incelendiğinde temel düzeyde genellikle çok kolay ve kolay metinlerin yer aldığı, sadece bir metnin orta düzeyde olduğu görülmüştür. B1 düzeyinden itibaren orta güçlük düzeyindeki metinler düzenli olarak artmaya başlamıştır. Öğrenciler zor düzeyde metinle ilk defa B2 düzeyinde karşılaşacaktır. B2'de 2 metin, C1'de 4 metin zor düzeydedir. Zor metinler ana dili Türkçe olan öğrencileri bile zorlamaktadır. Yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarında zor metinlere çok fazla yer vermemekte yarar vardır. Ancak kitaplarda görülen birkaç zor metin örneği B2 ve C1 düzeylerinde eğitsel olarak kabul edilebilir. Çünkü daha karmaşık dilsel yapıların öğretildiği bu süreçte öğrencileri daha sonra karşılaşabilecekleri zor metinlere hazırlamak da gerekmektedir. Okunabilirlik açısından çok zor düzeyinde metin kitaplarda yer almamaktadır. Bu sonuçlar metinlerin düzeye uygun

olarak oluşturulduğunu, seçildiğini ya da düzenlendiğini göstermektedir. İncelenen kitapların kaynakça bölümünde, kitap yazarları tarafından yazılmayıp başka kaynaklardan alınan metinlerin düzeylere göre yeniden düzenlendiği belirtilmektedir. Yapılan bu inceleme de okunabilirlik açısından düzeye uymayan metinlere yer verilmediğini göstermektedir.

Yeni İstanbul kitaplarında kur içinde metinlerin kolaydan zora doğru sıralanmadığı ama düzey arttıkça metinlerin güçlük düzeyinin de arttığı bulgusu alanda kullanılan diğer ders kitapları için de geçerlidir. İstanbul kitabının önceki baskısında (Mutlu, 2020), Yeni Hitit kitabında (Biçer ve Alan, 2017; Şimşek, 2019; Yılmaz ve Temiz, 2014), Yedi İklim’de (Mutlu, 2020; Özdemir ve Keleş, 2021; Şimşek, 2019), Gazi TÖMER kitabında (Özdemir ve Keleş, 2021; Şimşek, 2019) da metinler kur içinde kolaydan zora doğru sıralanmamaktadır, ancak kur düzeyi ilerledikçe metinlerin güçlük düzeyleri artmaktadır.

Ana dil eğitiminde metinlerin düzenli olarak kolaydan zora doğru gitmesi öğretimin basitten karmaşığa ilkesinin bir gereğidir. Ancak yabancı dil öğrenenler için okuyacağı her metnin bir öncekinden zor olması öğrenciyi fazlasıyla zorlayabilir. Zaten her metinde öğrenilecek yeni sözcükler, yeni dil bilgisi yapıları, yerine getirilecek okuma görevleri varken sürekli olarak zorlaşan metinler vermek öğrenci açısından kaygı yaratabilecek bir durum olabilir. Bu nedenle yabancı dil öğretiminde metinlerin bazen kolay, bazen zor olması pedagojik açıdan kabul edilebilir bir durumdur. Önemli olan sadece kolay düzeyde metinlerle kalmamak, yer yer orta ve zor metinlere de yer vermektir. Bunu yaparken de öğrencinin dil düzeyi ilerledikçe daha çok sayıda orta düzeyde, hatta yer yer zor metinlerle öğretim sürecini devam ettirmektir. İncelenen ders kitaplarında, dil düzeyi arttıkça orta güçlükte daha çok metin yer almıştır; B2 düzeyinde 2, C1 düzeyinde 4 zor metin bulunmaktadır. Bilindiği gibi B1 düzeyi eşik düzey olarak adlandırılmaktadır. Bu düzeyde öğrenci dili bağımsız kullanmanın eşliğindedir. Aynı zamanda dili öğrenmeye devam edip etmeme kararının da eşliğindedir. B2 düzeyinde ise okuma tarzını ve hızını farklı metin ve amaçlara uyarlayarak ve uygun başvuru kaynaklarını titizlikle seçip kullanarak büyük ölçüde bağımsız bir şekilde okuyabilecek düzeye gelecektir (MEB, 2021). Temel düzeyde yeni bir dille tanışan insanların o dilde orta düzeyde ilerleme nedenleri genellikle o dilde akademik veya mesleki gelişim planlamalarıdır. Akademik ve mesleki hayatın içinde karşılaşılabilecek metinler genellikle kolay metinler olmayacaktır, orta düzey veya daha üstü olacaktır. İncelenen ders kitaplarının ilerleyen düzeylerde okunabilirlik açısından orta ve zor düzeyde metinlere daha fazla yer vermesi dil öğrenenlerin gerçek yaşam durumlarına hazırlanmaları açısından önemlidir.

Sonuç olarak metinler hazırlanırken okunabilirlik durumunu dikkate almak anlaşılır metinler seçmede kullanılabilir ölçütlerden biridir. Düzeye uygun metinler öğrencilerin dil

öğrenme motivasyonlarını da artıracaktır. Ateşman Formülü metinlerin önceden okunabilirlik durumunu belirlemede kullanışlı bir formüldür. Temel düzeyde okunabilirlik açısından çok kolay ve kolay metinler, orta düzeyde kolay ve orta güçlükte metinler, ileri düzeyde orta ve zor metinler kullanılması dilde aşamalı bir gelişim sağlamak açısından önemlidir.

Kaynakça

- Ateşman, E. (1997). Türkçede okunabilirliğin ölçülmesi. *Dil Dergisi*, 58, 71-74.
- Bayraktar, İ. ve Durukan, E. (2020). Yüzey yapı değişiklikleri ile öğrencilerin okuduğunu anlama becerileri arasındaki ilişki üzerine bir inceleme. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(2), 292-314.
- Biçer, N. ve Alan, Y. (2017). Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan Yeni Hitit 3 ve İstanbul C1+ ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeylerinin karşılaştırılması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3),1130-1139.
- Çoban, A. (2014). Okunabilirlik kavramına yönelik bir derleme çalışması. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 9, 96-111.
- Durukan, E. (2014). Metinlerin okunabilirlik düzeyleri ile öğrencilerin okuma becerileri arasındaki ilişki. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(3), 68-76.
- Güneş, F. (2017). Okuma ve sınırsız öğrenme. *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1, 1- 20.
- International Reading Association.
- Jongsma, E. (1971). *The cloze procedure as a teaching technique*. Newark, Delaware:
- Mutlu, H. H. (2020.). Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında (İstanbul yabancılar için Türkçe öğretim seti, Yedi İklim öğretim seti) yer alan metinlerin okunabilirlik düzeylerinin incelenmesi. *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 8(22), 371- 386. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.728455>
- Özdemir, S. ve Keleş, İ. (2021). *Yedi İklim ve Gazi yabancılar için Türkçe B1 düzeyi ders kitaplarındaki dinleme metinlerinin nitelikleri*. ISPEC 7th International Conference on Social Sciences & Humanities, 18-19 Sep, 2021, Muş-Turkey
- Solmaz, E. (2009). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf düzeylerindeki Türkçe metinlerde cümle uzunluğu, kelime uzunluğu ve kelime hazinesinin okunabilirlik üzerine etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şimşek, E. (2019). *Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeyleri açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

- Tüm, G. ve Ceyhan-Bingöl, Z. (2017). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarının temel işlevleri. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 12(34), 429-444.
<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12654>
- Yılmaz, F. ve Temiz, Ç. (2014). Yabancılar Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik durumları. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 2, 81-91.